

УДК 338.48.(477+479.22)

М.Л. Ткешелашвілі

Київський національний торговельно-економічний університет

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ ТА ГРУЗІЇ

© Ткешелашвілі М.Л., 2010

Презентовано результати дослідження та аналіз динаміки розвитку суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Грузії, виявлені тенденції та особливості умов функціонування туристичних підприємств в цих країнах. Проаналізовано головні показники туристичної галузі в обох країнах: динаміка туристичних потоків, їх розподілення за мотивацією та країнами походження, внесок індустрії туризму у ВВП досліджуваних країн, а також динаміка кількості зайнятих в туристичній галузі України та Грузії.

Ключові слова: динаміка туристичних потоків, частки туризму у ВВП, кількості зайнятих у туризмі.

The results of the investigation of tourist enterprises of Ukraine and Georgia are presented in the given article. It deals with the key aspects which characterize the trends of the tourism industry development in both countries, such as: number of tourists, their motivation, and the percent of tourism contribution in the country's Gross Domestic Product (GDP), the number of people employed in tourism, etc.

Keywords: dynamics of tourist flows, percent of tourism in GDP, number of people employed in tourism.

Постановка проблеми. Формування системи управління кожного підприємства залежить від загальної ситуації на ринку, динаміки розвитку галузі, м'яких чи жорстоких конкурентних умов, а також внутрішніх показників ефективності діяльності підприємства. Ситуаційний аналіз дозволяє підприємству вчасно відстежувати загальні тенденції розвитку галузі, що є важливим джерелом інформації для впровадження інноваційних розробок у діяльність, розроблення необхідних заходів для захисту власних позицій чи навіть збільшення частки ринку тощо.

З огляду на наведене, вважали за доцільне дослідити динаміку розвитку суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Грузії, а також здійснити порівняльний аналіз, з метою виявлення основних тенденцій розвитку туризму в обох країнах. Враховували те, що згадані тенденції є детермінантами впровадження принципів маркетингового управління в практику функціонування суб'єктів туристичного підприємництва. Відповідно до мети поставлено такі завдання: дослідити динаміку основних показників розвитку туристичної галузі в країнах, у т.ч. зростання кількості зайнятих в туризмі, порівняти динаміку туристичних потоків, їх розподілення за мотивацією та країнами походження, проаналізувати внесок туризму у ВВП досліджуваних країн.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку суб'єктів туристичної діяльності розглянуті в працях багатьох українських (Т.І. Ткаченко [1], Л.М. Шульгіна [2] та ін.), грузинських (М. Метревелі [3] та ін.) та іноземних науковців (Ф. Котлер, К. Асплунд, І. Рейн, Д. Хайдер [5] та ін). Значна увага при цьому приділена дослідженню теоретичних та методологічних питань впровадження в Україні концепції сталого розвитку туризму [1]. На основі дослідження маркетингової діяльності туристичних підприємств запропонована концепція маркетингу співпраці, розроблені рекомендації щодо практичної реалізації цієї концепції в туризмі [2]. Зроблено глибокий аналіз функціонування туристичних підприємств в Грузії, виділено етапи їх розвитку та запропоновано систему розвитку туризму, шляхом впровадження програм стимулювання на державному рівні [3]. Американські вчені (Ф. Котлер, К. Асплунд, І. Рейн і Д. Хайдер) розробили керівництво для органів самоуправління про створення та просування міст в умовах сучасної конкурентної боротьби з метою залучення максимальної кількості туристів [5].

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті було презентувати результати дослідження та аналізу динаміки розвитку суб'єктів туристичної діяльності в Україні та Грузії, виявити тенденції та особливості умов функціонування туристичних підприємств в цих країнах.

Виклад основного матеріалу. Сучасна індустрія туризму є однією з найбільш прибуткових і динамічних галузей світового господарства. Згідно з дослідженнями Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), обсяги міжнародних туристичних потоків у 2008 р. досягнули 924 млн. осіб та становили приріст 2 % порівняно з 2007 р. За даними Всесвітньої ради подорожей та туризму (WTTC), частка туристичної індустрії досягнула 9,9 % глобального ВВП, 10,9 % світового експорту, та 9,4 % світових інвестицій [5].

Водночас у 2009 р. було зафіксовано зниження попиту на туристичні послуги на 4,3%; кількість подорожуючих становила 880 млн. осіб, що пов'язано з погіршенням міжнародних економічних обставин. За даними Всесвітньої туристичної організації, які були опубліковані у Бюлетені UNWTO [6], у квітні 2010 р., знову було зафіксовано збільшення попиту на міжнародному ринку туристичних послуг на 2% після 14 місяців негативної тенденції (рис. 1). Аналогічна динаміка зменшення кількості в'їзних туристів у цей період спостерігається в Україні та Грузії. У 2009 р. кількість туристів в Україну зменшилася на 4%, порівняно з показниками 2008 р., а в Грузії – на 13%, що також пов'язано із бойовими діями на території Грузії у серпні 2008 р. Водночас найбільш вдалим за цим показником для України був 2007 р., а для Грузії – 2006 р. За попередніми даними установ статистики обох країн у 2010 р. очікується значне зростання кількості подорожуючих, порівняно з 2009 р.

Водночас протягом 2005–2009 рр. Україна отримала більше в'їзних туристів ніж Грузія із розрахунку на 1000 осіб населення: середні щорічні значення відповідно 410 та 212 туристів.

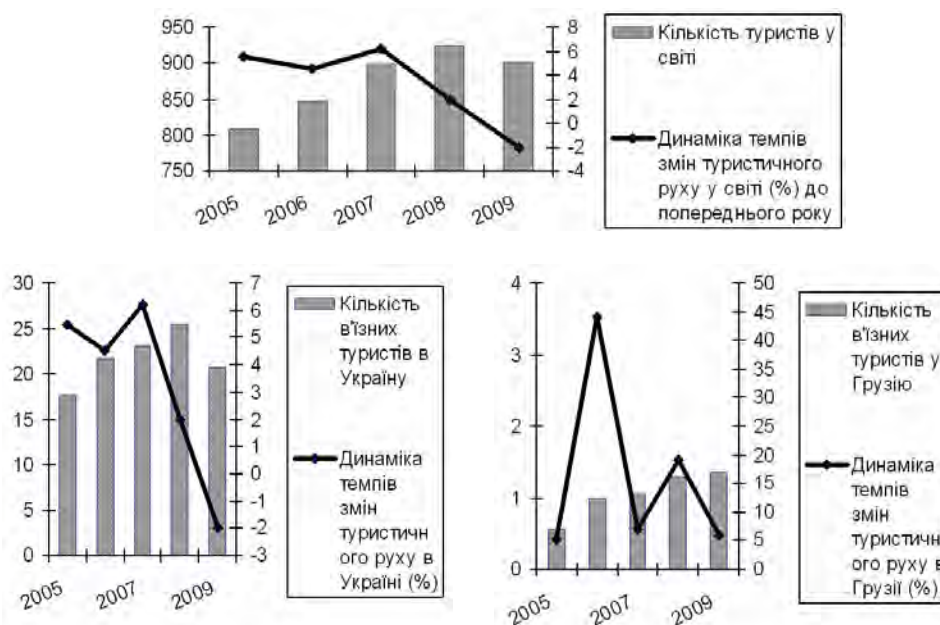

Рис. 1. Динаміка світових туристичних потоків та в'їзних потоків в Україну та Грузію, 2005–2009 рр.

За даними UNWTO, загальний прибуток від міжнародного туризму в 2007 р. становив 942 млрд. дол. США, однак у 2008 та 2009 рр. відбулося його суттєве зменшення – відповідно до 859 та 852 млрд. дол. США, що вказує на істотну залежність туризму від процесів, що відбуваються у світі (рис. 2). Найбільші доходи до бюджету від туристичних підприємств України за останні п'ять років були у 2008 р. – 208 165 тис. грн., що на 4 % більше, ніж у 2007 р. У Грузії прибуток від туризму був найбільшим у 2006 р., після чого спостерігався його спад до кінця 2009 р.

Аналіз динаміки кількості зайнятих у туризмі в Україні свідчить, що середньорічний темп приросту для досліджуваної нами галузі становив 5,2 %, а в Грузії – 3,2 %.. Водночас разом із зменшенням кількості в'їзних туристів в обох країнах у 2008 р. зменшилася кількість працівників у туризмі. Потрібно звернути увагу, однак, що у Грузії пік зменшення кількості зайнятих у галузі припадає на 2006 р., коли країну відвідала найбільша кількість туристів (рис. 3).

Важливою характеристикою розвитку туристичних обмінів є динаміка імпортоутворюючих потоків туристів. Як свідчать дані рис. 4, основними імпортерами туристів виступають сусідні країни.

Лідером з імпорту туристів в Україну є Росія, яка після спаду у 2007–2008 рр. повернулася до показника 2005 р. – 34 % від усіх туристів що відвідали країну протягом 2009 р. Водночас зменшилася кількість подорожуючих до України з Польщі – на 8 % у порівнянні з 2005 р. та збільшилася з Молдови – на 5 %.

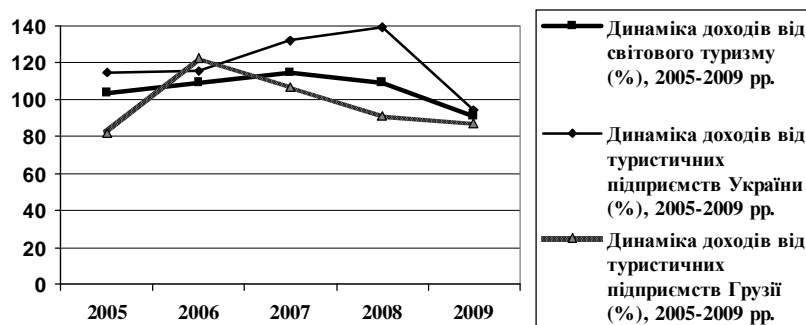

Рис. 2. Динаміка доходів до бюджету від світового туризму, туристичних підприємств України та Грузії, 2005–2009 рр.

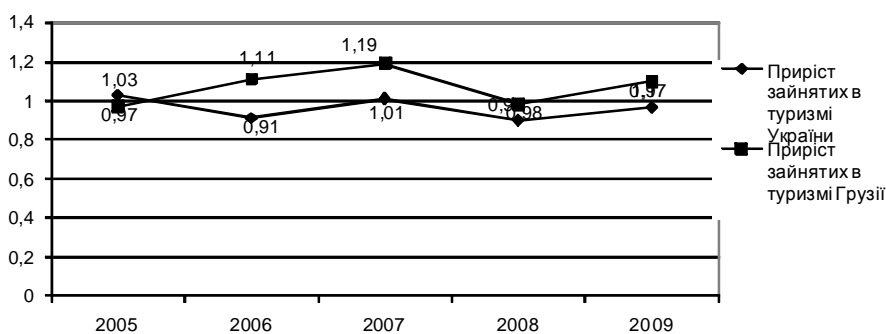

Рис. 3. Темпи зростання кількості осіб, зайнятих у туризмі України та Грузії, 2005–2009 рр.

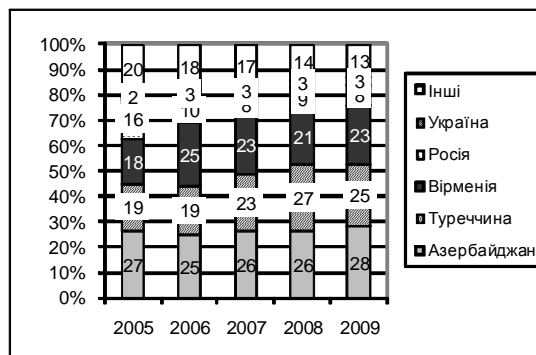
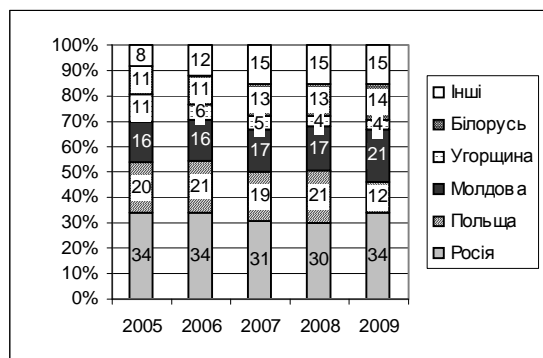

Рис. 4. Динаміка структури імпортоутворюючих потоків туристів до України та Грузії з/до п'яти країн-лідерів, %

Потік туристів з країн-сусідів – Азербайджану, Вірменії, Туреччини – до Грузії поступово збільшувався протягом досліджуваного періоду. З Азербайджану, який займає лідируючі позиції з імпорту туристів до Грузії, цей потік збільшився на 6% порівняно з 2005 р., з Вірменії та Туреччини – відповідно на 5 та 6 %.

Коливання потоків організованих і неорганізованих в'їзних туристів в Україні були синхронними. Так, у 2005–2008 рр. поступово зростали (з піком у 2008 р.) обсяги організованого потоку – на 33,7%, після чого відбулося скорочення у 2009 рр. Неорганізований потік після поступового зниження у 2005–2008 рр. досягнув 82% значення 2007 р.

Порівняння організованих і неорганізованих в'їзних потоків у тому самому періоді в Грузію свідчить про інші процеси. Навіть після зростання частки організованих в'їзних туристів у 2005–2006 рр., потік яких збільшився на 30% та досягнув максимального значення 27 % у 2006 р., він знов знизився до показника 2004 р. – 20 %. Частка неорганізованого туризму протягом 2005–2009 рр. коливалась між показниками у 63% (у 2006 р.) та 82 % (у 2008 р.) та за результатами 2009 р. становила 77 %. Зміни, що відбувалися у в'їзних організованому та неорганізованому потоках, дозволяють зробити припущення про значне недоопрацювання туристичних підприємств у залученні споживачів до організованого туризму.

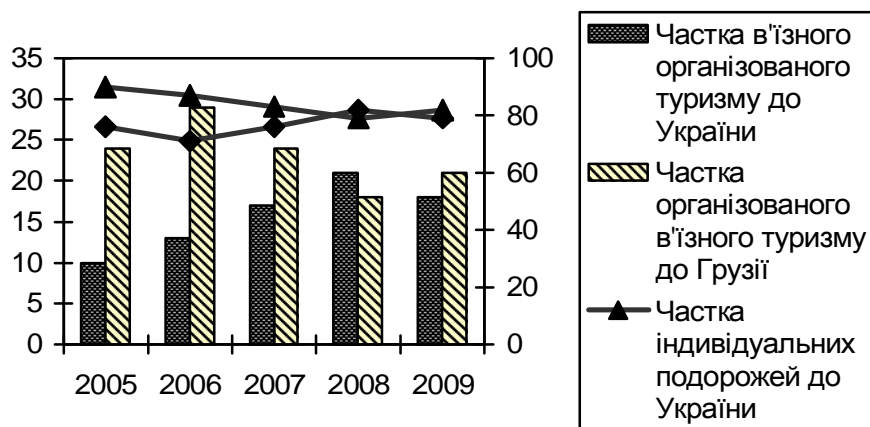

Рис. 5. Структура в'їзного туристичного потоку в Україну та Грузію за мотивацією, 2005–2009 рр.

Для аналізу економічної ситуації в досліджуваних державах розглянемо один з найважливіших критеріїв, що у найбільше узагальненому вигляді характеризує стан економічного розвитку, а саме: динаміки ВВП (рис. 6) та частки індустрії туризму у ВВП країн.

Протягом 2005–2009 рр. в Україні тривали трансформаційні процеси, особливості яких визначив факт їх протікання на тлі світової економічної кризи 2008–2009 рр. Загальноекономічна динаміка продовжувала бути позитивною до 2008р., а середній темп приросту ВВП протягом 2005– першої половини 2008 рр. склав 9,66%. Номінальне значення ВВП у 2009 р. становило 117340 млн. дол. США [6].

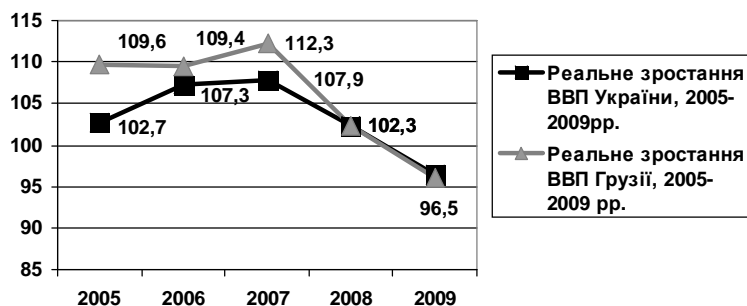

Рис. 6. Порівняльна динаміка зростання ВВП України та Грузії, %, 2005–2009 рр.

Внесок туристичної галузі у зростання ВВП України досі був незначним. Згідно з дослідженнями Всесвітньої ради подорожей та туризму в Україні частка індустрії туризму у ВВП склала 1,6% (14,9 млрд. грн., чи 2929,6 млн. дол. США) у 2008 р., зафіксовано падіння частки індустрії туризму у ВВП в 2009 р. на 9,8 %, протягом десяти наступних років прогнозується приріст у середньому на 6,9 % щорічно. Незважаючи на те, що темпи приросту обсягів реалізації туристичного продукту у 2005–2007 рр. були позитивними, це не забезпечило істотного зростання частки туризму у ВВП, яка є дуже незначною для України. Для порівняння: у світовій системі господарства цей показник становить близько 10 % [7].

Періоди зростання і спаду ВВП Грузії збігаються з аналогічними показниками України та приходяться на період світової економічної кризи. Показник зростання ВВП у Грузії за даними 2009 р. зрівнявся з аналогічним показником ВВП України, тобто зменшився на 3,9 % після зростання на 2,3 % у 2008 р. Частка туризму у ВВП, яка склала 3,98 % у 2006 р., у 2007 р. – 4,10 %, у 2008 р. – 3,72 %, у 2009 р. – 2,4 %, що свідчить про те, що внесок туризму в ВВП Грузії є більшим, ніж загальний показник частки туризму у ВВП України.

Разом з тим, за даними Державних установ з туризму в обох країнах спостерігається зростання кількості туроператорів та туристичних агентств: в Україні в 2009 р. кількість зареєстрованих компаній збільшилася на 4% (4829 компаній) у порівнянні із 2008 р. (4631 компаній), відповідно в Грузії – на 3% (90 компаній) у 2009 р. (у 2008 р. – 87).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Основні положення, що впливають з проведеного аналізу, можна поділити на дві групи: ті, що позитивно характеризують розвиток туристичної галузі в Україні та Грузії, і ті, що свідчать про негативні тенденції. Серед найважливіших *позитивних тенденцій* туризму варто відзначити: зростання кількості туристів після кризи 2008 р., активізація

туристичної діяльності, зокрема про це свідчить зростання кількості туристичних підприємств. Однак на підставі аналізу виявлені також *негативні характеристики*, до яких ми зараховуємо: вищі темпи зростання імпорту туристичних продуктів, ніж нарощення їх експорту, практично не відбувається зростання кількості зайнятих в туризмі, а також частки внеску туристичної галузі у ВВП обох країн.

Отже, з огляду на зазначене, для обох країн актуальним питанням залишається створення державами сприятливих умов для подальшого розвитку та стимулювання туристичної індустрії, розроблення дійових довго- та короткострокових стратегій розвитку галузі.

1. Ткаченко Т.І. *Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія* / Тетяна Іванівна Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доповн. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с. 2. Шулзьгіна Л.М. *Маркетинг підприємств туристичного бізнесу: Монографія*. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005. – 597 с. 3. Метревелі М. *Современное состояние и перспективы развития туризма в Грузии: автореф. дис. д-ра екон. Наук*. – Тбілісі, 2002 – 42 с. 4. Котлер Філіпп, Асплунд Крістер, Рейн Ірвінг, Хайдер Дональд. *Маркетинг мест. Привлечение инвестиций, предприятий, жителей и туристов в города, коммун, регионы и страны Европы. Серия «Книги стокгольмской школы экономики в Санкт-Петербурге»*. – СПб., 2005. – 376 с. 5. *UNWTO World Tourism Barometer. April 2010* / http://www.unwto.org/facts/eng/pdf/barometer/UNWTO_Barom10_update_april_en_excerpt.pdf 6. <http://www.ukrstat.gov.ua/> 7. *Статистичний щорічник України за 2008 р.* / за ред. О.Г. Осауленка. – К.: Державний Комітет статистики України, 2009 р. – 592 с.

УДК 339.942

Й.В. Точинська, М.О. Фуртак*

Сілезійська політехніка, м. Шльонськ,

*Львівський екологічний коледж

Національного аграрного університету

ОЦІНКА ЯКОСТІ НАВЧАННЯ СПЕЦІАЛІСТІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ТУРИЗМУ

© Точинська Й.В., Фуртак М.О., 2010

Наведено критичний огляд методів оцінювання якості навчання у ВНЗ, сформульовано вимоги до критерію оцінювання якості навчання і на цій підставі запропоновано кількісний критерій та обґрунтовано придатність запропонованого критерію для оцінювання якості навчання. Запропоновано ресурсно-цільовий підхід до оцінювання досягнення цілей у системі дерева цілей навчання у ВНЗ, а в якості критерію оцінювання навчання прийнято ймовірність досягнення цілей.

Ключові слова: якість навчання у ВНЗ, оцінка якості навчання, кількісний критерій оцінки якості навчання.

The critical review of evaluation of education quality methods in high school is presented, formulated requirements for criterion of evaluation of education quality, proposed quantitative criterion, substantiated usefulness of chosen criterion for evaluate of education quality in the article. There is proposed approach „aims – resources” education system in high school, criterion of evaluation education quality in this system gives probability of attainment of education aims

Keywords: education quality in high school; evaluation of education quality; quantitative criterion for evaluate of education quality.

Постановка проблеми. У академічному 1990–1991 році в Польщі навчалось ледве 403,8 тис. осіб в 112 закладах освіти різного типу [7, с. 25], в 2000–2001 році кількість студентів досягло 1584,8 тис. осіб, а в академічному році 2009–2010 рр. становила 1900,0 тис. осіб в 461 вищих школах; причому з них 131 є державні, в яких навчається 1266,9 тис. ос. (66,7 %) [8]. У академічному році 2009–2010 найбільше осіб навчались на економічних і адміністративних напрямках, причому вивчають управління – 23,2 % від загальної кількості студентів. Однак, зростання чисельності студентів на вищих студіях не завжди перебуває в парі із підвищенням рівня якості навчання.

У літературі з предмета точиться дискусія на тему оцінювання навчання вищих навчальних закладах і якості освіти в вищій школі. На часі актуальним є питання: як і що оцінювати, які застосовувати критерії і оцінки, які процедури і методи аналізу є доречними, чим зумовлений відповідний рівень якості навчання, як